

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING KORTENAKEN – HEIDESTRAAT

J. CLAESSEN, B. VAN GENECHTEN,
G. VERBELEN,
FEBRUARI 2017

COLOFON

Opgraving ☒
Vergunningsnummer:
Datum aanvraag:
Naam aanvrager:
Naam site:

Prospectie ☐
2017/027
31 januari 2017
Jan Claesen
Kortenaken, Heidestraat

Project

Archeologische opgraving – Kortenaken, Heidestraat

Opdrachtgever

KUMPEN nv
Paalsteenstraat 36
3500 Hasselt

Opdrachtnemer

ARCHEBO bvba
Merelnest 5
B-3470 Kortenaken, België
BE 0834.280.172

+32 (0)499/24.65.89
info@archebo.be

Projectuitvoering

Jan Claesen, ARCHEBO bvba
Ben Van Genechten, ARCHEBO bvba
Giel Verbeelen, ARCHEBO bvba

ARCHEBO-rapport 2017/005
ISSN 2034-5615

© 2017 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

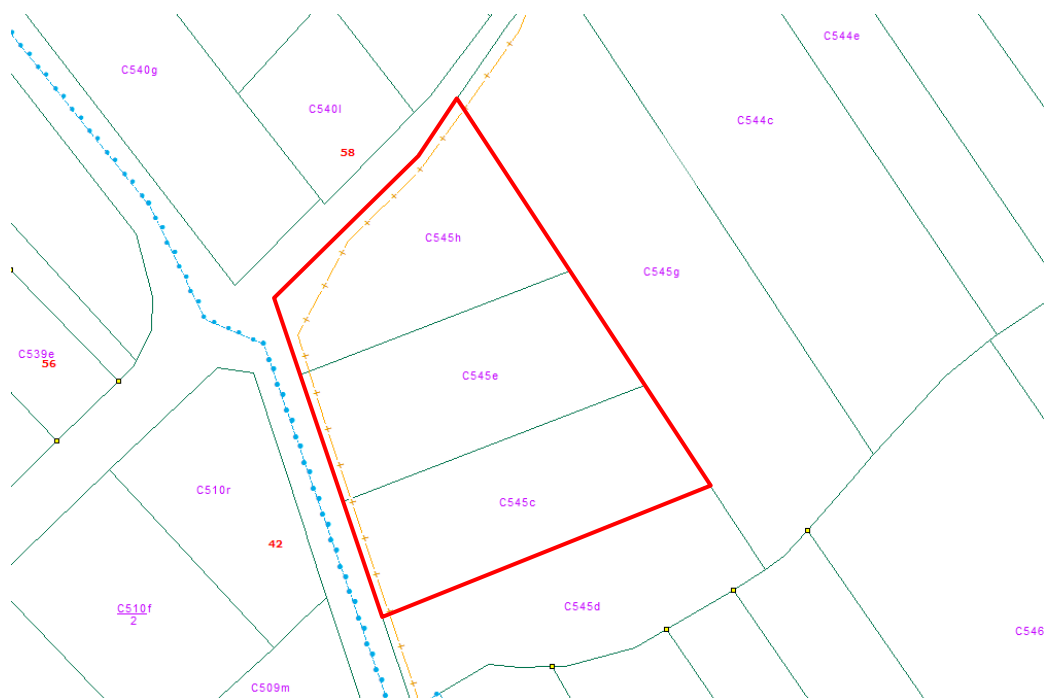
ADMINISTRATIEVE FICHE	i
1. INLEIDING	1
2. PROJECTBESCHRIJVING	1
3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED	2
4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE	3
5. GEPLANEDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	4
6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	4
7. METHODE	6
8. OPGRAVINGSRESULTATEN	6
8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS	6
8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN	6
8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN	8
9. EVALUATIE & BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	8
10. BIBLIOGRAFIE	10
11. BIJLAGEN	11

ADMINISTRATIEVE FICHE

Opdrachtgever	KUMPEN nv		
Uitvoerder	ARCHEBO bvba		
Vergunninghouder	Jan Claesen		
Bewaarplaats archief	KUMPEN nv		
Bewaarplaats vondsten	KUMPEN nv		
Vergunningsnummer	2017/027		
Projectcode	KOHE		
Vindplaatsnaam	Kortenaken, Heidestraat		
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant	
	Gemeente	Kortenaken	
	Deelgemeente	Kortenaken	
	Plaats	Heidestraat	
Lambertcoördinaten	A	x	199717
		Y	179016
	B	x	199766
		Y	179068
	C	x	199736
		Y	178963
	D	x	199819
		Y	178994

Kadaster (CadGIS 2015)

Afd. 1, Sec. C, Percelen: 545h, 545e & 545c.

Kaart onderzoeksgebied

Begin- en einddatum terreinwerk	16 t.e.m. 17/02/2017
Grootte projectgebied	ca. 6000 m ²
Grootte onderzochte oppervlakte	ca. 3000 m ²

1. INLEIDING

Binnen de stedenbouwkundige vergunning voor riolerings- en collectorwerkzaamheden werd een archeologische begeleiding van de werken opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed aan de bouwheer.

De opdracht werd door de bouwheer, KUMPEN nv, toegekend aan ARCHEBO bvba op 15 januari 2017.

De vergunning voor het uitvoeren van een archeologische opgraving werd afgeleverd op 7 februari 2017.

Dit document vormt het eindrapport van deze opdracht.

2. PROJECTBESCHRIJVING

Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden:

- Wat is de omvang van concentraties van grondsporen of archeologische resten binnen het projectgebied? Betreft het grote, aaneengesloten verspreidingen of kleinere, discrete clusters van archeologische resten met daartussen een diffuse verspreiding van archeologica?
- Wat is de conservering en gaafheid van de archeologische resten?
- Wat is de datering van de vindplaats en is er sprake van een fasering?
- Wat is de relatie tussen de ligging van (onderdelen van) de site in zijn landschappelijke omgeving?
- Wat is de relatie van de vindplaats t.o.v. andere archeologische en historische sites in de omgeving?
- Wat is de ontwikkeling van het nederzettingsspatroon en landgebruik? Welke aanwijzingen zijn er voor eventuele veranderingen (fasering) in het nederzettingssysteem en landgebruik (in de zin van ruimtelijke inrichting, wegen, percelering, akkers)?
- In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillende de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen?
- In hoeverre is er sprake van continuïteit in de bewoning van de eventuele verschillende perioden op het onderzoeksterrein?
- Hoe passen de mogelijke vindplaatsen binnen het ruimere regionale landschap uit die specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode en welke verschillen bestaan er?
- Welke gegevens kunnen worden ontleend aan de bij het onderzoek opgegraven artefacten, in het bijzonder ten aanzien van productie en distributie van goederen en lokale productie versus import? Is er een mogelijkheid om bestaande chronologieën te verbeteren?
- Welke vondsten of vondstcategorieën verschaffen informatie over de voedsel economie en welke informatie kan hieraan worden ontleend (per periode of bewoningsfase)?
- Zijn er sporen aanwezig van dijken, oude wegen, knuppelpaden, houten of stenen bruggen, beschoeiingen, sluizen, aanlegsteigers, doorwaadbare plaatsen of andere aan de waterloop gerelateerde structuren en zo ja wat is hun fysiek aspect, omvang, datering, en conservatie.
- Zijn er intentionele deposities in de aanwezigheid van de beek- of rivierovergangen?
- Zijn er archeologische sporen die gelinkt kunnen worden met de Velp?
- Wat is de omvang van eventuele historische vennen?
- Wat is de bewaring van de venige sedimenten en zijn er aanwijzingen voor turf ontginning?

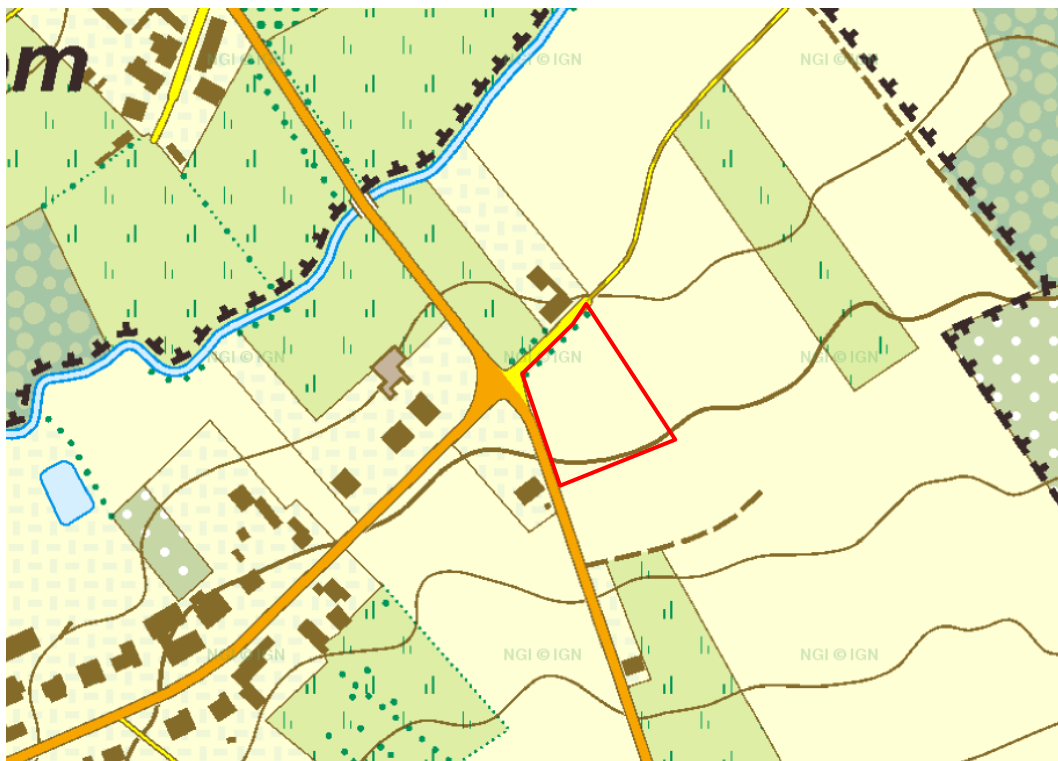
- Kan het verloop en de geomorfologie van de fossiele rivierbedding van de Velp achterhaald worden?

De opgeleverde eindproducten omvatten (in overeenstemming met de BVS):

- Het eindrapport
- Het werkputinplantingsplan
- Sporenplannen
- Het onderzoeksarchief, met onder meer:
 - Inventarislijsten vondsten, sporenbeschrijving, plannen/tekeningen, foto's
 - Dagboek
 - Rapport
 - Foto's, plannen/tekeningen, profieltekeningen en beschrijvingen
 - Vondsten

3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het projectgebied bevindt zich in Kortenaken, ten oosten van de kruising van de Heidestraat met de Diestsestraat en Rotemstraat. Kadastraal valt het terrein onder afdeling 1, sectie C, percelen 545h, 545e & 545c.

Figuur 1: Topografische kaart van het gebied met aanduiding van het plangebied in rood (NGI, 2017).

4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE

Figuur 2: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (DOV, 23017).

Op de bodemkaart staat het terrein gekarteerd als:

- **Ldp(c)**: Matig natte zandleembodem zonder profiel. Bedolven textuur B-horizont op minder dan 80 cm diepte.
- **sLda**: Matig natte zandleembodem met textuur B-horizont. Zand op geringe diepte.

Boringen:

Boring 1: overgang naar C op 44 cm onder het maaiveld

Figuur 3: Foto van boring 1 (ARCHEBO bvba, 2017).

Boring 2: overgang naar C op 43 cm onder het maaiveld

Figuur 4: Foto van boring 2 (ARCHEBO bvba, 2017).

Boring 3: overgang op 40 cm onder het maaiveld.

Figuur 5: Foto van boring 3 (ARCHEBO bvba, 2017).

5. GEPLANDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

KUMPEN nv zal het terrein tijdelijk gebruiken voor grondverbetering en -stockage.

6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

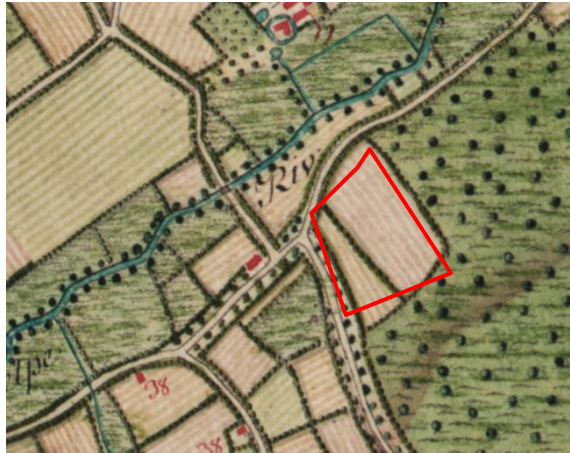
6.1. Historische bronnen

De plaatsnaam Kortenaken wordt voor het eerst vermeld in 1132 als *Cortenach*. Reeds vroeg bezat Kortenaken het leen Vroonhof, later Vroenhoven. Kortenaken had in de middeleeuwen een hertogelijke schepenbank. Burgerlijk en gerechtelijk behoorde het tot de meierij Halen, één van de vier meierijen in het kwartier Tienen in het hoofdkwartier Leuven, hertogdom Brabant. Kerkelijk behoorde Kortenaken in 1139 tot het dekenaat Zoutleeuw, aartsdiaconaat Brabant, bisdom Luik. Vanaf 1599 bij de oprichting van het bisdom Mechelen, kwam Kortenaken bij het dekenaat Diest terecht. In 1964 ging de parochie naar het nieuwe dekenaat Bekkevoort over. De abdij van Vlierbeek, het Halens klooster van Rotem, de Kortenakense kerk en de Kortenakense Tafel van de Heilige Geest

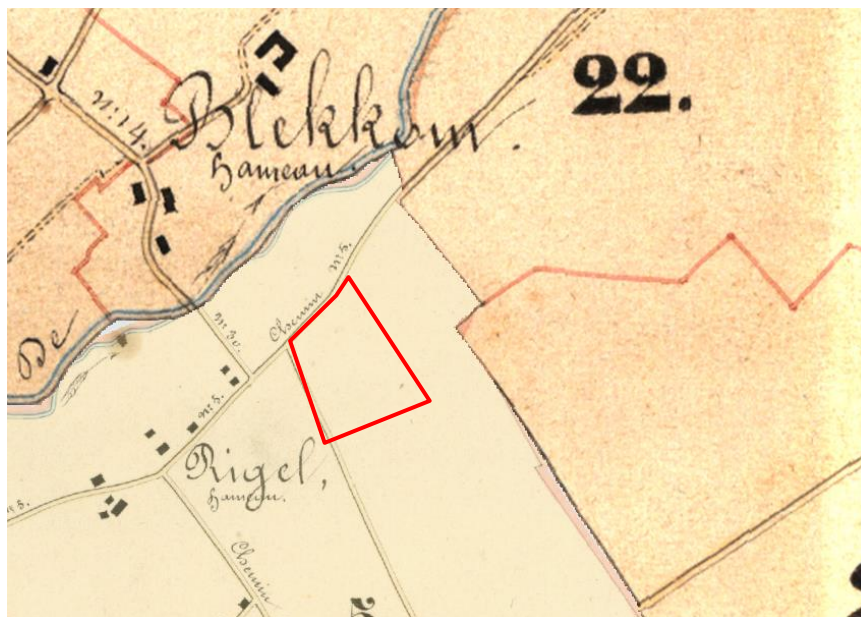
inden elk een kwart van de tienden. Rond 1200 werd de abdij van Vlierbeek de enige tiendheffe; de andere kregen van de abdij hun deel in natura.¹

6.2. Cartografische bronnen

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden opgemaakt onder leiding van Graaf de Ferraris tussen 1771 en 1776 wordt het onderzoeksgebied weergegeven als akkerland.

Figuur 6: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied in rood (Geopunt, 2017).

Figuur 7: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied in rood (ARCHEBO bvba, 2017).

De situatie weergegeven op de Ferrariskaarten lijkt nauwelijks veranderd te zijn op zowel de Atlas der Buurtwegen (1841) als de Poppkaart (1842-1879).

¹ Vandeputte O., 2007, p. 653.

Figuur 8: Popp-kaart met aanduiding van het projectgebied in rood (ARCHEBO bvba, 2017).

7. METHODE

Het archeologische vlak werd aangelegd met behulp van een kraan van 21 ton met tandeloze graafbak van 2 m.

8. OPGRAVINGSRESULTATEN

8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS

Er werd één archeologisch interessant niveau aangetroffen. Dit niveau bevond zich tussen 28,44m en 29,54m TAW.

8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN

Buiten enkele recente lineaire sporen die dienen toegeschreven te worden aan de aanleg van drainage, werden slecht vier archeologisch interessante sporen aangetroffen binnen het onderzoeksgebied. Het betreft drie parallel aan elkaar lopende greppels en een vierde greppel die eigenlijk niet meer dan een vertakking van de derde greppel is. Op alle vier sporen werden – meerdere – coupes gezet. Er werd geen dateerbaar vondstmateriaal aangetroffen in de sporen.

Figuur 9: Vlakfoto's met aanduiding van de vier greppels (ARCHEBO bvba, 2017).

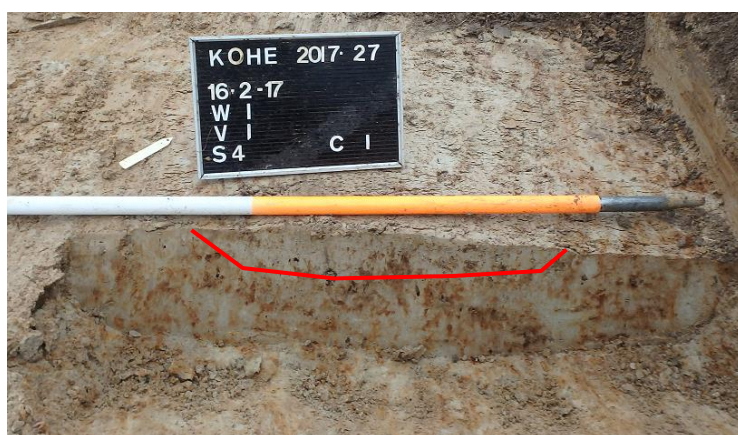
Figuur 10: Coupefoto van spoor 1 (ARCHEBO bvba, 2017).

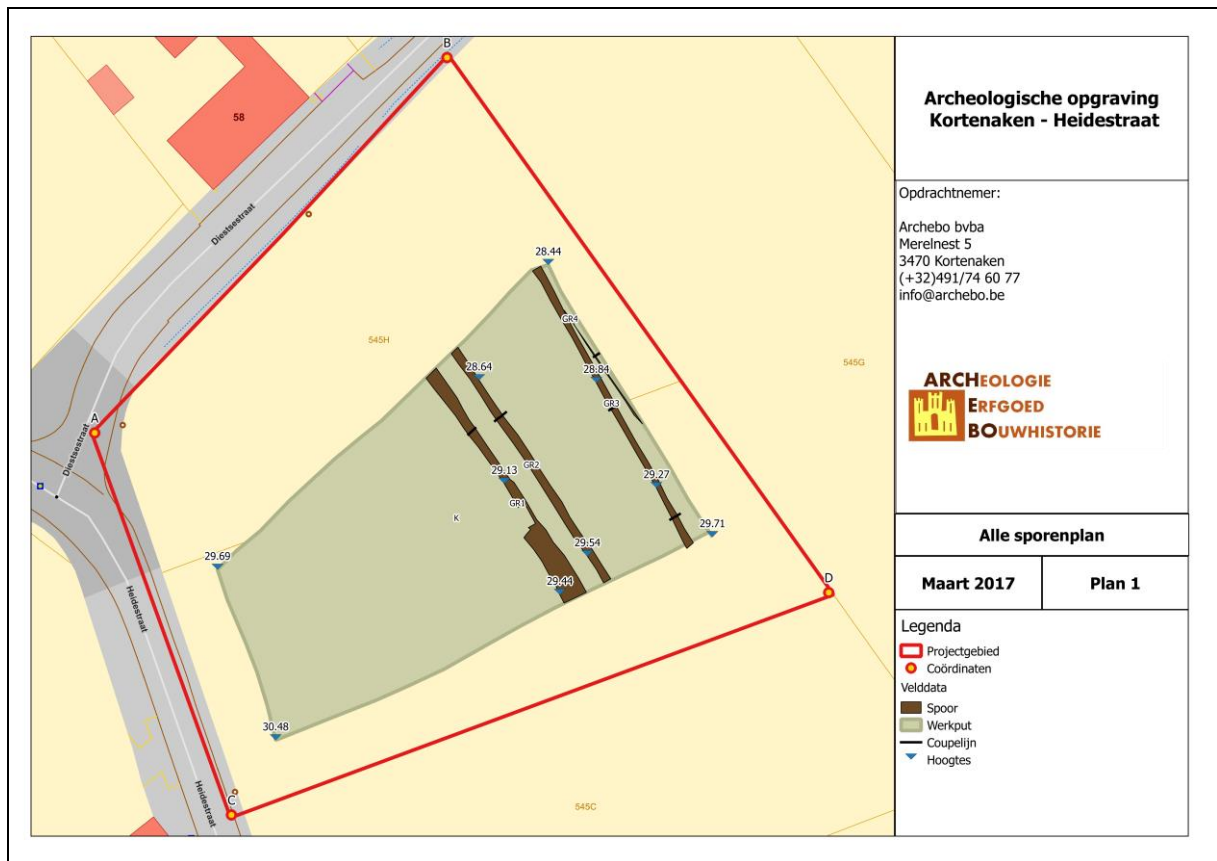
Figuur 11: Coupefoto van spoor 2 (ARCHEBO bvba, 2017).

Figuur 12: Coupefoto van spoor 3 (ARCHEBO bvba, 2017).

Figuur 13: Coupefoto van spoor 4 (ARCHEBO bvba, 2017).

Figuur 14: Allesporenplan (Archebo bvba, 2017)

8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN

Tijdens het onderzoek werden geen archeologische vondsten aangetroffen.

9. EVALUATIE & BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

- Wat is de omvang van concentraties van grondsporen of archeologische resten binnen het projectgebied? Betreft het grote, aaneengesloten verspreidingen of kleinere, discrete clusters van archeologische resten met daartussen een diffuse verspreiding van archeologica?
 - o Er werden binnen het onderzoeksgebied slechts 4 archeologisch interessante sporen aangetroffen. Het betreft drie parallel aan elkaar lopende greppels en een vierde greppel die eigenlijk niet meer is dan een vertakking van de derde greppel. Er werd geen dateerbaar materiaal in de sporen aangetroffen.
- Wat is de conservering en gaafheid van de archeologische resten?
 - o De vier greppels beschikken over een matig tot goede bewaring.
- Wat is de datering van de vindplaats en is er sprake van een fasering?
 - o In de sporen werd geen dateerbaar materiaal aangetroffen, maar de kleur en aflijning van de sporen laat vermoeden dat ze over een zekere ouderdom moeten beschikken.
- Wat is de relatie tussen de ligging van (onderdelen van) de site in zijn landschappelijke omgeving?

- Allicht was het gebied in het verleden te nat voor de mens om er zich te vestigen (Ldp(c) & sLda). Getuige hiervan zijn de verschillende greppels die gebruikt werden ter ontwatering van het terrein.
- Wat is de relatie van de vindplaats t.o.v. andere archeologische en historische sites in de omgeving?
 - Er is zeker potentieel naar andere archeologische vindplaatsen. Allicht bevinden deze zich hoger op de heuvelrug.
- Wat is de ontwikkeling van het nederzettingsspatroon en landgebruik? Welke aanwijzingen zijn er voor eventuele veranderingen (fasering) in het nederzettingssysteem en landgebruik (in de zin van ruimtelijke inrichting, wegen, percelering, akkers)?
 - N.v.t.
- In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillende de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen?
 - Er werden geen gebouwplattegronden aangetroffen.
- In hoeverre is er sprake van continuïteit in de bewoning van de eventuele verschillende perioden op het onderzoeksterrein?
 - N.v.t.
- Hoe passen de mogelijke vindplaatsen binnen het ruimere regionale landschap uit die specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode en welke verschillen bestaan er?
 - De aangetroffen sporen (greppels) kunnen niet gedateerd worden.
- Welke gegevens kunnen worden ontleend aan de bij het onderzoek opgegraven artefacten, in het bijzonder ten aanzien van productie en distributie van goederen en lokale productie versus import? Is er een mogelijkheid om bestaande chronologieën te verbeteren?
 - N.v.t.
- Welke vondsten of vondstcategorieën verschaffen informatie over de voedsel economie en welke informatie kan hieraan worden ontleend (per periode of bewoningsfase)?
 - N.v.t.
- Zijn er sporen aanwezig van dijken, oude wegen, knuppelpaden, houten of stenen bruggen, beschoeiingen, sluizen, aanlegsteigers, doorwaadbare plaatsen of andere aan de waterloop gerelateerde structuren en zo ja wat is hun fysiek aspect, omvang, datering, en conservatie.
 - Er werden een viertal greppels aangetroffen. Deze staan haaks op de Velpe.
- Zijn er intentionele deposities in de aanwezigheid van de beek- of rivierovergangen?
 - Er werden geen intentionele deposities aangetroffen.
- Zijn er archeologische sporen die gelinkt kunnen worden met de Velpe?
 - Er werden in totaal vier greppels aangetroffen die ter ontwatering van het terrein dienden. Deze staan haaks op de Velpe.
- Wat is de omvang van eventuele historische vennen?
 - N.v.t.
- Wat is de bewaring van de venige sedimenten en zijn er aanwijzingen voor turfongtinning?
 - Er werden geen venige sedimenten of aanwijzingen voor turfongtinning aangetroffen.
- Kan het verloop en de geomorfologie van de fossiele rivierbedding van de Velp achterhaald worden?
 - Neen.

10. BIBLIOGRAFIE

AGIV (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen) (2011), <http://www.agiv.be/gis/>.

R. C. Hoffmann, 'Carp, Cods, Connections: New Fisheries in the Medieval European Economy and Environment', In: M. J. Henninger-Voss (ed.), *Animals in Human Histories: The Mirror of Nature and Culture*, University of Rochester Press, 2002, p. 3-55.

CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (2011), <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>.

Koninklijke Bibliotheek van België (2010), Ferrariskaart, http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

Vandeputte Omer, Gids voor Vlaanderen (2007).

11. BIJLAGEN

- Fotolijst
- Sporenlijst

FOTOLIJST

Fotonummer	Werkput	Vlak	Overzichtsfoto	Spoor	Profiel	Coupe	Opmerkingen	Datum
1	1	1		X			recente paalkuil	16-2-2017
2	1	1		X			recente paalkuil	16-2-2017
3	1	1		1				16-2-2017
4	1	1		2				16-2-2017
5	1	1		3				16-2-2017
6	1	1		X			recente paalkuil	16-2-2017
7	1	1	X					16-2-2017
8	1	1	X					16-2-2017
9	1	1	X					16-2-2017
10	1	1	X					16-2-2017
11	1	1	X					16-2-2017
12	1	1	X					16-2-2017
13	1	1	X					16-2-2017
14	1	1	X					16-2-2017
15	1	1	X					16-2-2017
16	1	1	X					16-2-2017
17	1	1	X					17-2-2017
18	1	1		3		X		17-2-2017
19	1	1		3		X		17-2-2017
20	1	1		4		X		17-2-2017
21	1	1		2		X		17-2-2017
22	1	1		1		X		17-2-2017

SPORENLIJST

Spoornummer	Werkput	Vlak	Vorm	Beschrijving	Interpretatie	Datering	Coupe
wp1sp1	1	1	lineair	wit-grijs-beige, homogeen, zandleem	greppel	Onbekend	X
wp1sp2	1	1	lineair	wit-grijs-beige, homogeen, zandleem	greppel	Onbekend	X
wp1sp3	1	1	lineair	wit-grijs-beige, homogeen, zandleem	greppel	Onbekend	X
wp1sp4	1	1	lineair	wit-grijs-beige, homogeen, zandleem	greppel	Onbekend	X